

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.599.2024

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan

Szymon Hołownia

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 5751 Pana Posła Jarosława Krajewskiego wraz z grupą posłów w sprawie likwidacji tzw. pułapki rentowej, proszę przyjąć poniższe informacje.

Do Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wpływa wiele wystąpień, w których poruszane są różne problemy dotyczące zarówno prawa do świadczeń, jak i ich wysokości. W ostatnim okresie pojawiają się również wystąpienia osób z niepełnosprawnością dotyczące zasad zmniejszania i zawieszenia świadczeń z tytułu niezdolności do pracy w związku z osiągnięciem przychodów z pracy zarobkowej.

Celem świadczeń przyznawanych na zasadach określonych w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych jest zapewnienie środków utrzymania osobom ubezpieczonym, które nie mogą kontynuować pracy zarobkowej z przyczyn naturalnych (tj. po osiągnięciu wieku emerytalnego) lub w wyniku utraty zdolności do pracy z powodu stanu zdrowia. Przepisy powołanej ustawy, gwarantując prawo do świadczeń w przypadku wystąpienia zdarzeń uniemożliwiających lub utrudniających ubezpieczonemu kontynuowanie pracy zarobkowej, nie eliminują jednocześnie możliwości wykonywania przez emerytów i rencistów zatrudnienia. Prawo do swobodnie wybranej pracy zostało zagwarantowane m.in. w art. 65 ust. 1 Konstytucji RP oraz w art. 10 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy.

Renta z tytułu niezdolności do pracy jest świadczeniem zabezpieczającym przed skutkami częściowej lub całkowitej niezdolności do pracy, spowodowanej naruszeniem sprawności organizmu, powstałej przed osiągnięciem wieku emerytalnego. W przypadku niezdolności do pracy z powodu stanu zdrowia, po spełnieniu warunków, jakim jest m.in. określony staż ubezpieczeniowy oraz data powstania niezdolności do pracy, osobie ubezpieczonej przysługuje renta z tytułu niezdolności do pracy. Jej sensem jest dostarczanie świadczeniobiorcy środków finansowych, które mają zastąpić niemożliwy do osiągnięcia z powodu stanu zdrowia dochód z pracy.

Niezdolną do pracy w rozumieniu powołanej powyżej ustawy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Tak precyzyjne sformułowanie wynika m.in. z potrzeby odróżnienia niezdolności do pracy (art. 12 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) od tzw. czasowej niezdolności do pracy, której stwierdzenie jest przesłanką do przyznania wynagrodzenia z tytułu niezdolności do pracy, zasiłku chorobowego oraz świadczenia rehabilitacyjnego (art. 92 Kodeksu pracy, art. 6-10 oraz art. 18 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa).

Natomiast renta socjalna to rodzaj pomocy finansowej państwa dla osób, które w młodym wieku doznały naruszenia sprawności organizmu i tym samym utraciły szansę na samodzielne zarabkowanie, ze względu na całkowitą niezdolność do pracy.

Polskie prawo nie wyklucza możliwości wypłacania renty osobie, która pracuje zarobkowo w celu poprawy swojej sytuacji materialnej. Aktywność zawodowa jest istotnym elementem rehabilitacji i integracji społecznej osób z niepełnosprawnością. Zatrudnienie osób z niepełnosprawnością w Polsce rośnie. Wzrost udziału osób z niepełnosprawnością na rynku pracy najlepiej obrazują

wyniki Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL). Ich porównanie między 2007 a 2023 rokiem pokazuje stały pozytywny trend – zauważalnie rośnie zarówno współczynnik aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością, jak również wskaźnik zatrudnienia. W IV kw. 2007 r. współczynnik aktywności zawodowej w wieku produkcyjnym wśród tej grupy wynosił 23,8%, a wskaźnik zatrudnienia 20,2%. W III kw. 2024 r. współczynnik aktywności zawodowej wyniósł już 34,1%, zaś wskaźnik zatrudnienia 32,8%. Maleje również stopa bezrobocia wśród osób z niepełnosprawnością w wieku produkcyjnym. W analizowanym okresie możemy zaobserwować spadek z 15,0% (IV kw. 2007) do 3,7% (III kw. 2024). Celem Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jest dalszy wzrost wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnością oraz spadek stopy bezrobocia wśród tej grupy.

W polskim ustawodawstwie przyjęto rozwiązanie kompromisowe umożliwiające łączenie przychodów z pracy z prawem do pobierania świadczenia zarówno rentowego (renty z tytułu całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy), jak i emerytalnego (tzw. wcześniejszej emerytury), wprowadzając w tym zakresie pewne ograniczenia. Osiąganie przychodów z pracy zarobkowej przez rencistę lub emeryta może zatem powodować zmniejszenie lub zawieszenie wypłaty świadczenia. Zasada ta nie jest stosowana wobec emerytów, którzy osiągnęli wiek emerytalny wynoszący 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn.

Prawo do świadczeń emerytalno-rentowych ulega zawieszeniu w razie osiągnięcia przychodu w kwocie wyższej niż 130% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (od 1 marca 2025 r. – 11020,40 zł). W razie osiągnięcia przychodu w kwocie przekraczającej 70% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia za kwartał kalendarzowy, ostatnio ogłoszonego przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego (od 1 marca 2025 r. – 5934,10 zł), nie wyższej jednak niż 130% tej kwoty (od 1 marca 2025 r. – 11020,40 zł), świadczenie ulega zmniejszeniu o kwotę przekroczenia, nie większą jednak niż kwota maksymalnego zmniejszenia, którą stanowi odpowiednio zwaloryzowana tzw. część socjalna emerytury lub renty (od 1 marca 2025 r. w przypadku emerytury, renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy jest to 939,61 zł, a w przypadku renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy – 704,75 zł).

Należy zwrócić uwagę, że limity zarobków powodujące ograniczenie wysokości lub zawieszenie wypłaty świadczeń emerytalno-rentowych są stosunkowo wysokie i są uaktualniane co kwartał wraz ze zmianą przeciętnego wynagrodzenia. Warto zwrócić uwagę, że według danych od 1 marca 2025 r. próg zawieszenia świadczenia wynosi 586,5% minimalnej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy i 354,5% przeciętnej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, zaś próg zmniejszenia świadczenia – odpowiednio 315,8% oraz 190,9%.

Warto też wspomnieć, że organ rentowy dokonuje rozliczenia prawa do wypłaty świadczenia systemem miesięcznym, albo systemem rocznym – w zależności od tego, który z nich jest dla rencisty korzystniejszy. Podsumowując, przykładowo, osoba w marcu 2025 r. pobierająca rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy w wysokości przeciętnej (3108,89 zł) i zarabiająca 11000 zł, przy rozliczeniu miesięcznym, otrzymałaby rentę zmniejszoną o 939,61 zł, co oznacza, że jej przychody za marzec wyniosłyby 13169,28 zł.

Obowiązujące od 1 stycznia 2022 r. przepisy w zakresie zmniejszenia i zawieszenia renty socjalnej w przypadku osiągnięcia przychodów są analogiczne jak w przypadku osób, uprawnionych do renty z tytułu niezdolności do pracy czy też wcześniejszej emerytury.

Przeciętna miesięczna liczba rent z tytułu niezdolności do pracy wypłacanych przez ZUS zmniejszonych z tytułu osiągnięcia przychodu wyniosła 4,7 tys. w 2023 r. i 4,9 tys. w 2024 r., a rent socjalnych odpowiednio 1,5 tys. w 2023 r. i 1,7 tys. w 2024 r. Natomiast liczba rent z tytułu niezdolności do pracy zawieszonych z tytułu osiągnięcia przychodu wyniosła 2,5 tys. w 2023 r. i 2,3 tys. w 2024 r., a rent socjalnych odpowiednio 1,2 tys. w 2023 r. oraz w 2024 r.

Kwota zmniejszeń dla rent z tytułu niezdolności wyniosła 35,2 mln zł w 2023 r. i 41,0 mln zł w 2024 r., a kwota zawieszonych ww. rent 59,6 mln zł w 2023 r. i 62,5 mln zł w 2024 r. W przypadku rent socjalnych – kwota zmniejszeń wyniosła 13,7 mln zł w 2023 r. i 17,5 mln zł, a kwota zawieszonych rent socjalnych to 20,8 mln zł w 2023 r. i 23,4 mln zł.

Podsumowując, w 2023 r. wysokość 6,2 tys. rent (z tytułu niezdolności do pracy i socjalnych) została zmniejszona na kwotę 48,9 mln zł a 3,7 tys., rent zawieszonych na kwotę 80,4 mln zł. W 2024 r. było to odpowiednio 6,6 tys. rent zmniejszonych o kwotę 58,5 mln zł i 3,5 tys. rent zawieszonych w kwocie 85,9 mln zł. Należy podkreślić, że zmniejszenie lub zawieszenie świadczenia ze względu na osiągnięte przychody dotyczyło w 2024 roku jedynie ok. 1,4% osób pobierających rentę z tytułu niezdolności do pracy oraz 1,3% osób pobierających rentę socjalną.

Zniesienie limitów zawieszania i zmniejszania rent z tytułu niezdolności do pracy i rent socjalnych spowodowałoby szacunkowy roczny wzrost wydatków wynoszący 155,5 mln zł (po stronie Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i ewentualnej dotacji z budżetu państwa, która uzupełnia jego deficyt – 112,9 mln zł, a po stronie Funduszu Solidarnościowego oraz budżetu państwa, z którego finansowana jest renta socjalna – 42,6 mln zł) przy założeniu utrzymania się poziomu liczby świadczeń zmniejszonych lub zawieszonych z lat 2023-2024. Skutek finansowy nie uwzględnia innych możliwych zachowań osób dostosowujących się do zmieniających przepisów.

Wspieranie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami jest ważnym elementem kształtowania rynku pracy. Praca zawodowa dla osób z niepełnosprawnością jest nie tylko źródłem dochodów, ale również formą terapii i aktywizacji społecznej. Ze względu na fakt, że osoby z niepełnosprawnością mogą spotkać się z wieloma barierami uniemożliwiającymi im wejście na rynek pracy, pracownikom posiadającym orzeczenie o stopniu niepełnosprawności przysługują dodatkowe uprawnienia wynikające z ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

Ocena celowości dalszego obowiązywania progów zawieszenia i zmniejszenia świadczenia musi stanowić wypadkową oceny możliwości realizacji tą drogą celów, którym zniesienie tego rozwiązania ma służyć (zwiększenie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością i jego możliwej skali), spójności zmian w tym zakresie z zasadami konstrukcyjnymi prawa zabezpieczenia społecznego (pogodzenie zniesienia progów zawieszenia i zmniejszenia świadczenia z funkcją świadczeń z tytułu niezdolności do pracy w postaci zastąpienia dochodu, którego świadczeniobiorca z powodu stanu zdrowia nie może osiągać z pracy), kosztów takich zmian (155 mln zł) oraz ich możliwych następstw, a także ocen formułowanych według kryteriów sprawiedliwościowych zarówno przez osoby uprawnione do świadczeń z tytułu niezdolności do pracy, jak i pozostałych ubezpieczonych i świadczeniobiorców.

Przedstawione zagadnienia należy traktować w sposób szczególny, wyznaczony ich społeczną wagą, a ewentualne zmiany powinny zostać poprzedzone kompleksowymi analizami prawnymi, ekonomicznymi i społecznymi, dotyczącymi oceny celowości dalszego obowiązywania progów zawieszenia i zmniejszenia świadczenia w odniesieniu do świadczeń z tytułu niezdolności do pracy oraz możliwych konsekwencji zniesienia tych konstrukcji. O ewentualnych, projektowanych w tym zakresie zmianach poinformujemy odrębnym pismem. Wskazać przy tym należy, że z powodu kosztów projektowanych zmian niezbędne w tej sprawie będzie również uzyskanie pozytywnego stanowiska Ministra Finansów.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

dr hab. Sebastian Gajewski, prof. uczelni

Podsekretarz Stanu

/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/